

Баланюк І.Ф., Зіняк Ю.Р.

ЧИННИКИ ВПЛИВУ НА РОЗВИТОК РЕГІОНАЛЬНОГО ТВАРИННИЦТВА

У даній статті висвітлено ряд чинників, які мають прямий вплив на розвиток тваринництва Івано-Франківської області. В свою чергу, запропоновано дані чинники об'єднати у певні групи, а саме природно-кліматичні, соціально-економічні, політичні та науково-технічні. Також наведена характеристика складових кожної групи та відображена взаємодія факторів впливу на розвиток тваринництва регіону.

Ключові слова: чинники, регіон, тваринництво.

Постановка проблеми. За сучасних умов функціонування аграрного сектору, як показує досвід розвинених країн, ефективність виробництва продукції тваринництва великою мірою залежать від ряду чинників, які мають позитивний та негативний вплив на його розвиток. Від розуміння кожної складової групи чинників розвитку тваринництва на підприємствах залежить не лише забезпеченість населення основними продуктами харчування, а й переробні підприємства сировинною базою для виробництва. Актуальним на сьогоднішній день є підвищення ефективності розвитку тваринництва за допомогою підвищення продуктивності праці, вдосконалення засобів праці, а також виокремлення основних чинників, які б значною мірою впливали на розвиток даної галузі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Розробка теоретичних питань формування організаційно-економічного механізму та ефективного розвитку тваринницької галузі стала темою досліджень багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців. Різноманітними дослідженнями цієї проблеми займалися і зробили вагомий внесок у її розвиток такі вчені, як В. Андрійчук, В. Аранчій, В. Амбросов, П. Березівський, О. Біттер, В. Бойко, П. Гайдуцький, В. Галанець, О. Дацій, В. Діесперов, П. Коваленко, Т. Ковальчук, І. Костирко, О. Мазуренко, В. Месель-Веселяк, Б. Пасхавер, В. Савчук, П. Саблук, І. Топіха, Г. Черевко, М. Хорунжий, В. Юрчишин, та ін.

Проведені наукові дослідження вчених відіграють неабияку роль у ефективному розвитку тваринництва. Проте з подальшим вивченням даного питання виокремлюються нові

проблеми, які потребують подальшого дослідження та вирішення, оскільки від розвитку тваринницької галузі залежить економічне та соціальне забезпечення населення.

Формулювання цілей статті. За сучасних умов функціонування аграрного сектору, як показує досвід розвинених країн, ефективність виробництва продукції тваринництва та ринку молока і м'яса значною мірою залежать від рівня державної підтримки. Її результативність впливає на прибутковість галузі, структуру та обсяги виробництва продукції тваринництва, міжгалузеві, господарські й міжгосподарські відносини, створення стабільних економічних, правових, соціальних і екологічних умов для розвитку м'ясо-молочного продуктового підкомплексу, задоволення потреб населення в життєво необхідних продуктах харчування за соціально доступними цінами, нарощування експортного потенціалу галузі та розширення географії продажу м'ясо-молочної продукції в різних регіонах світу.

Основною метою даної статті є виокремлення та дослідження всіх факторів впливу, які несуть позитивну та негативну тенденцію на розвиток тваринницької галузі в майбутньому.

Опис основного матеріалу дослідження. На сучасному етапі розвиток аграрного сектора економіки України характеризується рядом важливих моментів. В результаті реформування аграрної сфери економіки можна спостерігати значні зміни не лише у соціально-економічних умовах функціонування та розвитку сільського господарства, але й у їх територіальній організації та спеціалізації. На заміну колективних і переважної більшості державних сільськогосподарських підприємств тепер функціонують нові сільськогосподарські підприємства (включаючи селянські (фермерські) господарства), робота яких ґрунтуються на приватній власності на землю та інших засобах виробництва. Разом з тим, дедалі більше розширюється сектор особистих селянських господарств у результаті приєднання багатьма з них до наявних у них земельних ділянок. Відповідно, особисті господарства

© Баланюк Іван Федорович, професор, д.е.н., завідувач кафедри «Облік та аудит» ДВНЗ «Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника» м. Івано-Франківськ, Україна
Зіняк Юлія Романівна, аспірант кафедри «Облік та аудит» ДВНЗ «Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника» м. Івано-Франківськ, Україна, uyarups2008@rambler.ru

починають відігравати все більшу роль у сучасній територіальній організації суспільства, оскільки становлять велику частку виробників тваринницької продукції.

Розвиток тваринництва тісно пов'язаний із впливом на нього позитивних та негативних чинників. В свою чергу їх можна поділити на природно-кліматичні, соціально-економічні, політичні та науково – технічні (рис. 1).

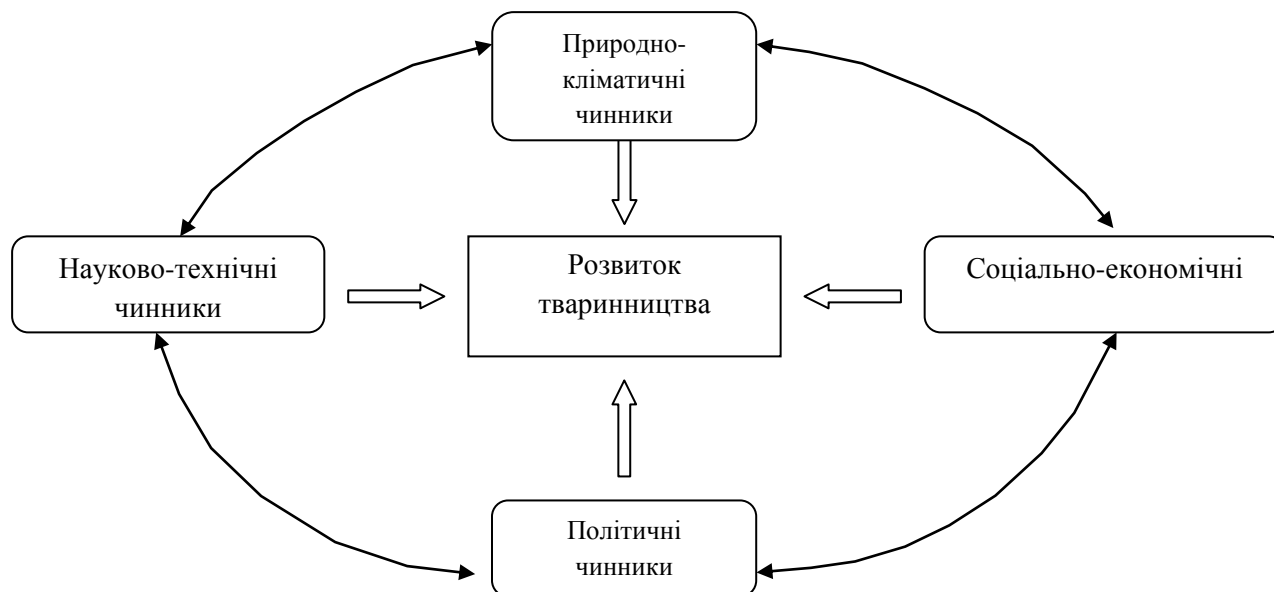

Рис. 1. Чинники впливу на розвиток тваринництва*

* Розроблено авторами

Продуктивність тварин – це основна корисна властивість. Щоб отримати від тварин високу продуктивність при мінімумі затрат праці і кормів, потрібно знати, які чинники впливають на якість продукції. Основними факторами, які визначають продуктивність худоби і птиці, є: рівень годівлі, якість кормів, перш за все вміст у них перетравного протеїну; породний склад; середній вік маточного поголів'я; умови утримання; технологія. У поточному плануванні такі фактори, як породний склад, вік маточного поголів'я, технологія, умови утримання – статичні. Водночас корми, кількість і якість їх, співвідношення різних груп кормів – динамічні фактори, що можуть суттєво вплинути на продуктивність худоби навіть протягом одного року. У перспективному плануванні, коли господарство може істотно змінити породний і віковий склад стада, умови утримання, усі фактори стають динамічними [1].

Характеризуючи вищенаведені групи можна відзначити, що до природно-кліматичних чинників відносяться кліматичні умови, стан та родючість ґрунтів, наявність водних ресурсів, рельєф місцевості. Особливості рельєфу та кліматичні умови зумовлюють певну структуру і тип ґрунтового покриву. Це впливає на спеціалізацію сільського господарства, а також розробку заходів щодо підвищення родючості земель. Територіальні відмінності ґрунтового покриву зумовлюють особливості розміщення окремих сільськогосподарських культур та формування зональності в розвитку

тваринництва, а також визначають особливості кормової бази та рівень годівлі, зміни технології виробництва за сезонами [2].

Природно-кліматичні системоутворюючі фактори тваринництва значною мірою визначають вибір відповідних видів, порід, типів і матеріалів для будівництва тваринницьких приміщень та їх обігрів, технологію виробництва, зокрема способи утримання тварин тощо. Наприклад, клімат значною мірою впливає на продуктивність тварин, формування сезонності розмноження. Клімат і природно-кліматичні умови визначають особливості кормової бази та рівень годівлі. Природні катаклізми (сильні морози чи спека, буреломи і смерчі, град і зливи, ожеледиці) прямо чи опосередковано впливають на тварин майже так, як і на рослин [3].

Слід відзначити, що людина певною мірою може обмежувати вплив природно-кліматичних факторів на сільськогосподарське виробництво, але це вимагає змін технологій виробництва і обсягів додаткових матеріальних витрат, що підвищують собівартість тваринницької продукції, а іноді знижують її якість (наприклад, утримання вовнових порід овець у закритих приміщеннях). Природно-кліматичні фактори визначають зміни технології виробництва за сезонами, продуктивності тваринництва (несучість у птахівництві) тощо. Природно-кліматичні фактори визначають тривалість вегетаційного періоду у рослин, а цей період обумовлює тривалість пасовищного періоду

тощо. Тривалість зимового періоду визначає потреби щодо заготівлі кормів та планування їх витрат [4].

Соціально-економічні чинники охоплюють демографічну ситуацію, рівень розвитку соціального і транспортного потенціалу та ін. Важливу роль у демографічній ситуації відіграють трудові ресурсний потенціал, чисельність сільського населення, кваліфікація працівників, від якої залежить раціональне використання тварин, продуктивність праці і якість продукції. Серед економічних факторів важливо виокремити паритетність цін на тваринницьку і промислову продукцію, кредитну систему, виокремлення видатків з державного бюджету на розвиток тваринництва, конкуренцію тощо [5].

Соціально-демографічні системоутворюючі фактори значною мірою впливають на вибір і розвиток будь-якої галузі виробництва, у тому числі й тваринництва. До таких факторів, перш за все, відносяться наступні [6]:

- кількість населення, густина заселеності;
- відсоток працездатних, пенсіонерів, інвалідів і хворих;
- соціальна структура, справедливість і раціональність.

Важливими факторами є суспільний досвід, культура, організованість і самодисципліна працюючих у галузі тваринництва. З цими факторами тісно пов'язані рівень освіченості, професіоналізму і кваліфікації. При цьому людина повинна розглядатись і як природний об'єкт, який залежить від умов середовища (комплексу природно-кліматичних факторів, що певною мірою визначають характер людини), а також як суспільна істота, яка характеризується закономірностями суспільних відносин.

До економічних системоутворюючих факторів можна віднести кваліфікацію працівників, від якої залежить раціональне використання тварин, продуктивність праці і якість продукції. Некваліфікований працівник може псувати продукцію (наприклад, стригаль у вівчарстві перетворює вовну у січку і раниць шкіру овець) і завдавати значної шкоди здоров'ю тварин, унаслідок чого знижується якість продукції та економічна ефективність галузі [4].

Розвиток науки і техніки визначають науково-технічний прогрес кожної галузі виробництва. Важливе значення у тваринництві має якість техніки. Наприклад, крупна техніка не має такої ефективності, як у промисловості. Часто розташування тваринницьких ферм та їх розміри визначають транспортні витрати на перевезення кормів та робітників, що значно підвищують собівартість тваринницької продукції. Науковий потенціал – це здатність країни або її окремої території, галузей,

господарств та організацій здійснювати діяльність, яка залежить від наявного трудового та ресурсного потенціалу. На ефективність наукового фактору впливають державна політика та відповідне фінансування науки з боку держави. В свою чергу технічне забезпечення відіграє неабияку роль у показниках та розвитку продукції тваринництва. Так, сучасна економічна висококваліфікована та високоєфективна автоматизована техніка дозволяє виробляти якісну продукцію тваринництва із меншими трудовими затратами, а також домогтися збільшення продуктивності праці. Не слід забувати й про технології кормовиробництва, оскільки достатня і повноцінна годівля тварин – основа стабільності й зростання продуктивності. Розв'язання цього завдання можливе на базі досягнень науково-технічного прогресу, упровадження прогресивних технологій кормовиробництва й раціональних форм організації праці [7].

До політичних чинників, які мають вплив на розвиток тваринництва, можна віднести форму власності на засоби виробництва, статус виробника та суспільні умови в країні. Саме ці фактори визначають структуру, розвиток та технології виробництва тваринницької продукції. Проте варто зазначити, що не можна керуватись виключно політичними методами, але й враховувати економічні показники розвитку країни. Позитивний вплив на розвиток тваринництва буде мати тенденція розміщення переробної промисловості у особистих господарствах населення та на тваринницьких фермах, оскільки це являється позитивним фактором розвитку місцевості [3].

Особливо актуальними залишаються питання розробки комплексу заходів щодо [8]:

- пом'якшення диспаритету цін і компенсації фінансових витрат сільськогосподарським товаровиробникам при придбанні енергоресурсів переважно за рахунок вітчизняного товаровиробництва, а також для активізації імпортозаміщення;
- зростання обсягів продукції рослинництва для задоволення зростаючого попиту на корми з боку вітчизняного скотарства;
- подолання вузьких місць у кадровому забезпеченні програм розвитку скотарства;
- створення ефективної системи наукових досліджень і інформаційного забезпечення, ухвалення економічних і технологічних рішень у сільському господарстві та переробній промисловості;
- вдосконалення інституціональних форм організації тваринництва, розвиток малого підприємництва.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Сьогодні важливим фактором

підвищення ефективності тваринництва є розміщення переробної промисловості на селі, на тваринницьких фермах. Необхідно, щоб вона належала виробникам тваринницької продукції. Це буде фактором закріплення висококваліфікованих кадрів на селі, зміцнить соціальну і побутово-культурну інфраструктуру села (дороги, дитячі та освітні заклади, лікарні, будинки культури, бібліотеки тощо), позитивно змінить соціально-демографічну структуру села.

Головними чинниками, які забезпечують розвиток тваринництва на підприємстві будь-якої форми власності, є наявність відповідного породного поголів'я худоби та птиці,

підвищення їх продуктивності, зниження матеріально-грошових витрат з розрахунку на одну голову. Розвиток тваринництва першою мірою залежить від ряду чинників, які, безумовно, тісно пов'язані між собою, в результаті дії яких можна виокремити позитивні або негативні тенденції розвитку галузі. Можна відзначити, що перспектива подальшого дослідження даного напрямку полягає у більш детальному вивченні всіх факторів впливу на розвиток тваринництва, а також виявлення нових чинників. Це має зменшити вплив негативних факторів, що, в свою чергу, підвищить валовий показник продукції тваринництва.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Обґрунтування планової продуктивності у тваринництві [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://library.if.ua/book/122/8099.html>
2. Географія: Навчальний посібник для старшокласників та абітурієнтів. Програма і відповіді на всі запитання / [П. О. Масляк, Я. Б. Олійник, А. В. Степаненко, П. Г. Шещенко]. – К.: Товариство «Знання», КОО, 1998. – 825 с.
3. Агрпромиловий комплекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrkniga.org.ua/ukrkniga-text/842/18/>
4. Системоутворюючі фактори тваринництва [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/posibnuku/246/29.pdf>
5. Шляхи й резерви підвищення ефективності продукції тваринництва [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/5_SWMN_2011/Economics/10_79746.doc.htm
6. Сільськогосподарське виробництво [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://studme.com.ua/18840812/ekonomika/selskohozyaystvennoe_proizvodstvo.htm
7. М'ясна продуктивність і фактори, що її визначають [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/12461220/tovaroznavstvo/myasna_produktyvnist_faktori_viznachayut
8. Державна підтримка ринкового розвитку тваринництва [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.khai.edu/csp/nauchportal/Arhiv/EUPMG/2014/EUPMG114/Misyuk.pdf>

REFERENCES

1. *Obg`runtuvannya planovoyi produkty`vnosti u tvary`nny`chtvi [Justification planned productivity in livestock]*. Retrieved from <http://library.if.ua>. Retrieved from <http://library.if.ua/book/122/8099.html>
2. Maslyak, P. A. Oliynyk, J.B. Stepanenko, A.V. Sheschenko, P.G. (1998), *Heohrafiia: Navchalnyi posibnyk dlia starshoklasnykiv ta abituriientiv. Prohrama i vidpovidi na vsi zapytannia [Geography : Textbook for seniors and students. The program and answer all questions]* – K.: Tovarystvo «Znannia» [in Ukrainian]
3. *Agropromy`slovy`j kompleks Ukrayiny` [Agriculture of Ukraine]*. Retrieved from <http://ukrkniga.org.ua/ukrkniga-text/842/18/>
4. *Sy`stemoutvoryuyuchi faktory` tvary`nny`chtva [A factor livestock]*. Retrieved from <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/posibnuku/246/29.pdf>
5. *Shlyaxy` j rezervy` pidvy`shhennya efekty`vnosti produkciyi tvary`nny`chtva [Ways reserves and increase the efficiency of animal production electronic resource]*. Retrieved from http://www.rusnauka.com/5_SWMN_2011/Economics/10_79746.doc.htm
6. *Sil`s`kogospodars`ke vy`robnny`chtvo [Agricultural production]*. Retrieved from http://studme.com.ua/18840812/ekonomika/selskohozyaystvennoe_proizvodstvo.htm
7. *M`yasna produkty`vnist` i faktory`, shho yiyi vy`znachayut` [Meat performance and factors that determine it]*. Retrieved from http://pidruchniki.com/12461220/tovaroznavstvo/myasna_produktyvnist_faktori_viznachayut
8. *Derzhavna pidtry`mka ry`nkovogo rozvy`tku tvary`nny`chtva [State support market development of animal husbandry]*. Retrieved from <http://www.khai.edu/csp/nauchportal/Arhiv/EUPMG/2014/EUPMG114/Misyuk.pdf>

Одержано 15.03.2016 р.